

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ,
ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЛЬНОСТІ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

для студентів
спеціальності **051 «Економіка»**
освітньо-професійної
програми **«Прикладна статистика та бізнес-аналітика»**

Київ
2021 рік

Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з дисципліни «Історія економіки та економічної думки» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» / Укладач С. С. Залюбовська. Київ: НАСОО, 2021. 50 с.

Укладач: Залюбовська С.С., доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, к.е.н., доцент

Рецензенти: к.е.н., доц. Червона С.П., доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці;

к.е.н., доц. Булах Т.М., доцент кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.

Затверджено на засіданні кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Протокол від «23» грудня 2021 року № 9

Схвалено Вченою радою фінансово-економічного факультету НАСОО

Протокол від «27» грудня 2021 року № 5

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія економіки та економічної думки» є формування цілісного уявлення щодо закономірностей і особливостей історичного розвитку господарства та економічної думки країн Європейської цивілізації; систематизація знань щодо механізму функціонування економічної системи в площині здобутків історико-економічної науки.

Завдання вивчення навчальної дисципліни: забезпечення фундаментальної економічної підготовки фахівців з урахуванням здобутків сучасної історико-економічної науки; сприяння формуванню у студентів економічної культури та творчого економічного мислення; поглиблення знання з економічної теорії; оволодіння сучасною методологією та методами історико-економічного дослідження процесів і явищ господарського життя суспільства; формування уявлення щодо закономірностей і тенденції сучасного розвитку економіки та економічної науки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

- основні етапи в процесі генезису та еволюції історико-економічної думки;
- історичні форми господарських систем суспільства Європейської цивілізації та логіку їхньої еволюції;
- роль обміну та його особливості в господарській сфері суспільства;
- основні етапи суспільного поділу праці та форм власності на засоби виробництва;
- основні етапи науково-технологічних змін в суспільстві та їхній вплив на розвиток економіки та її структури;
- історичні форми господарств, їхню ефективність та причини занепаду;
- інституційну структуру економіки та особливості її трансформаційних перетворень на різних етапах розвитку суспільства;
- методологічні основи різних економічних шкіл (концепцій), особливості розроблених ними економічних понять та категорій, їхнє місце та роль у формуванні сучасних економічних поглядів.

вміти:

- орієнтуватись у напрямках розвитку сучасної економічної науки;
- порівнювати різні за змістом і методологією економічні школи та напрямки, аналізувати їх переваги, недоліки, внесок до економічної теорії;
- окреслити тенденції розвитку сучасної економічної науки;
- використовувати історичний досвід організації господарського життя суспільства для аналізу процесів і явищ і сучасній економіці, враховуючи вплив на них цивілізаційних чинників;
- обґрунтовувати власний погляд на історичні події та факти та публічно його репрезентувати;

– застосовувати методи історико-економічної науки для дослідження економічних процесів і явищ.

Однією з головних складових навчального процесу з вивчення дисципліни «Історія економіки та економічної думки» є семінарські заняття. Семінар, як одна із форм навчальних занять, розрахована на глибоке та повне розкриття студентами певної проблеми на основі самостійного вивчення рекомендованої літератури. На семінарських заняттях вони глибше опановують складні питання, беруть участь в їх колективному творчому обговоренні, оволодівають науковими методами аналізу певних явищ і проблем. Систематична підготовка до семінару привчає до самостійної роботи з першоджерелами – періодичними виданнями, науковою, навчальною, навчально-методичною літературою і т.д. Під час занять створюються умови для перевірки та виявлення інтелектуального рівня студентів, для набуття уміння виступати, логічно висловлюватись, колективно обговорювати гострі проблеми, обстоювати власну точку зору, аргументувати свою позицію.

Для ґрунтовного засвоєння першоджерел необхідно вдумливо конспектувати їх, вдаючись до різних видів запису (витяги, тези, цитати і т.д.). Готуючись до відповіді, важливо, в першу чергу, визначити напрями наукових досліджень з певної проблеми та впровадження їх результатів у практику. Доцільно підготувати власні спостереження та висновки, обґрунтовуючи їх теоретичними положеннями та рекомендаціями.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Тема 1. Вступ. Предмет і метод історії економіки та економічної думки

Фундаментальний характер історико-економічних досліджень.

Структура історико-економічної науки. Предмет історії економіки та економічної думки. Історичні факти та їхнє віддзеркалення в економічній думці.

Теоретичні моделі розвитку науки. Комулятивна модель П. Дюгема. Фальсифікаційна модель К. Поппера. Теорія наукових революцій Т. Куна та її пояснення М. Бронфенбреннером і Д. Метою. Модель конкуруючих програм досліджень І. Лакатоша.

Основні етапи генезису і еволюції економічної думки. Етапи та напрями розвитку історії економіки.

Методологія та методи історико-економічної науки. Системний підхід; філософські і загальнонаукові методи; методи сучасної економічної теорії. Особливості методів історії економіки та економічної думки. Емпіричні методи: спостереження, порівняння, систематизація, вимірювання. Відбір та робота з джерелами економічної думки.

Підходи та критерії періодизації господарського розвитку суспільства. Періодизація на основі формаційної (стадійної) парадигми: С. Десницький, Ф. Ліст, Б. Гільдебранд, К. Бюхер, К. Маркс, В. Левицький, К. Поланьї, В. Ростоу, Д. Белл, Е. Тоффлер, Дж. К. Гелбрейт.

Циклічні схеми періодизації історико-економічного розвитку суспільства: Дж. Віко, Й. Гердер, Е. Мейер.

Цивілізаційна парадигма господарської еволюції. Поняття цивілізації. Схема світової історії К. Ясперса. Вирішальна роль людини. Порівняльний аналіз формаційної та цивілізаційної парадигм. Системи Л. Моргана, М. Данилевського, О. Шпенглера, А. Дж. Тойнбі, С. Хантінгтона.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 3, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5]

Тема 2. Господарство первісного суспільства та ранніх цивілізацій

Природа та еволюція господарства общинного суспільства.

Господарство та господарська діяльність у первісному суспільстві. Типи господарств. Привласнювальне господарство. Неолітична революція: виникнення виробничо-відтворювального господарства.

Община як центр соціальної й господарської організації первісного суспільства. Історичні типи общин. М. Зібер про общину первісного

суспільства. Первісні форми кооперації та спеціалізації, внутрішньо-общинний та між-общинний поділ праці. Соціальні та господарські наслідки виробництва надлишкового продукту. Реципрочний обмін та редиistribuційний розподіл в общині.

Господарство та господарська діяльність давнього населення України. Первісне господарство та основні види господарської діяльності. Культури давніх землеробів та скотарів. Суспільство трипільської культури та особливості її господарської сфери. Скотарі степової смуги. Синполітичні первісні суспільства доби бронзи.

Господарство та економічна думка ранніх цивілізацій

Цивілізація як новий щабель у розвитку людства. Вождівство як перехідна ланка від первісності до цивілізації. Передумови становлення господарської сфери суспільств ранніх цивілізацій. Фактори становлення ранніх цивілізацій. Осілий спосіб життя. Розвиток землеробства. Зростання чисельності та концентрації населення. Виробництво додаткового натурального продукту. Суспільні умови становлення ранніх цивілізацій.

Перші цивілізації (IV – III тис. до н.е.). Господарський розвиток та економічна думка в *Месопотамії*. Зрошувальне землеробство та особливості його суспільної організації. Релігійні вірування. Господарство храмових громад стародавнього Шумеру. Економічна думка народів Передньої Азії: закони царя Хаммурапі, Хетські закони.

Господарський розвиток *Стародавнього Єгипту*. Зрошувальне землеробство як основа господарської діяльності. Роль державної влади в розвитку землеробства. Господарство царського двору та сільської громади. Економічна думка Стародавнього Єгипту: «Повчання гераклеопольського царя...», «Повчання Ахтоя, сина Дауфа, своєму синові Піопі», «Проречення Іпусера».

Суспільство *крито-мікенської цивілізації* та особливості його господарської сфери. Природно-географічні умови розвитку господарської діяльності. Галузева структура господарств. Критські «палац-держави» та їхнє господарське значення. Особливості господарства мікенського суспільства. Причини занепаду крито-мікенської цивілізації.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 6,7]

Інформаційні ресурси: [5]

Тема 3. Господарський розвиток та економічна думка Східної та Західної цивілізації (VIII ст. до н. е. – V ст. н. е.)

Осьовий час та формування світових цивілізацій. Усвідомлення самоцінності людини. Формування власності на засоби виробництва. Соціальні трансформації та зміни у виробництві.

Східна цивілізація та її характеристика. Іригаційне землеробство як господарська основа цивілізації Стародавнього Сходу. Соціальна структура суспільства. Система «влада-власність». Роль грошей. Рента-податок.

Суспільно-економічний розвиток Давньої Індії. Економічна думка у староіндійській «Артхашастрі» Каутільї.

Соціально-господарський устрій Давнього Китаю. Система розподілу і роль держави. Економічна думка Стародавнього Китаю: історичні форми господарств у працях Конфуція; реформи Ван Мана трактат “Гуань-цзи”.

Західна цивілізація та господарський розвиток античних держав. Особливий тип політичної організації. Роль полісів у становленні Західної цивілізації. Формування власності.

Господарство *Стародавньої Греції*. Особливості державного устрою та господарського розвитку. Два типи античних держав: Спарта і Афіни. Закони Лікурга і реформи Солона. Суспільно-економічні погляди Анахарсія Скіфського. Ксенофонт як ідеолог «ойкосного» господарства. Платон та його ідеальна держава. Господарство Давньої Греції в «Нікомаховій етиці» та «Політиці» Аристотеля.

Економічний розвиток *Давнього Риму*. Елементи товарного господарства та його інститути. Закони XII Таблиць. Земельна власність та її трансформація. Реформи братів Граків. Початок люмпенізації населення. Вілла і латифундія – основні форми господарств. Катон Старший: «Землеробство». Класичне рабство і його трансформація. Варрон та Луцій Колумелла про рабство (праця «Про сільське господарство»). Криза рабовласницької системи та причини загибелі античного світу. Економічні погляди раннього християнства. Августин Блаженний. Іоан Златоуст.

Перші ознаки *ранньокласового суспільства на теренах України* доби заліза. Господарство кіммерійців та скіфів. Господарський розвиток античних міст-держав Північного Причорномор'я.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 5,6,7]

Інформаційні ресурси: [5]

Тема 4. Феодална система господарства та економічна думка європейської християнської цивілізації (V – XV ст.)

Загальна характеристика середньовічних цивілізацій. Роль релігії у становленні Східної (ісламської) та Західної (християнської) цивілізації. Особливості суспільств Східної цивілізації в середньовіччі. Специфіка інституту власності. Міста та їхня роль у господарському житті Сходу. Економічна думка країн середньовічного Сходу (Індія, Китай, Японія, Арабський Халіфат, Османська імперія).

Роль християнства в розвитку господарського життя суспільств Європи. Розпад Римської імперії на Східну (Візантійську) та Західну (Римську) та його вплив на специфіку цивілізаційних процесів в Європі. Державний устрій та особливості господарського розвитку Візантії. Форми господарств.

Основні риси господарського життя суспільств Західноєвропейської цивілізації. Етапи розвитку феодалної системи господарювання в Західній

Європі. Господарство Франкського королівства (V–X ст.). Основні форми феодального землеволодіння. Церковне землеволодіння. Відносини залежності та види феодальної ренти. Особливості розвитку феодалізму в Англії та Німеччині. Економічна думка раннього середньовіччя: «Салічна правда».

Розвиток аграрних відносин та сільського господарства в XI–XV ст. у країнах Західної Європи. Організація феодального господарства та його форми (сеньйорія, манор). Селянські господарства манс, віргата, гуф. «Капітулярій про вілли».

Ремесло і торгівля у господарській системі феодального суспільства. Виникнення середньовічних міст. Корпоративні відносини. Комунальні революції. Роль середньовічних міст у розвитку товарного господарства. Цехові регламенти як пам'ятка економічної думки середньовіччя. Економічні погляди каноністів. Тома Аквінський.

Ранньофеодальна держава Київська Русь: господарський розвиток та пам'ятки економічної думки. Формування давньоруської держави. «Повість минулих літ». Феодальне землеволодіння (вотчина). Форми залежності в господарській сфері (холопи, закупи, рядовичі, смерди). Феодальна рента. Особливості формування фіскальних інститутів. Реформи княгині Ольги. «Повчання» Володимира Мономаха.

Давньоруське місто: відмінні та спільні риси із середньовічними містами Західної Європи. Організація ремесла та торгівлі. «Руська правда». Галицько-Волинська держава, її господарський розвиток. Галицько-Волинський літопис. Економічні наслідки татаро-монгольської навали.

Господарський розвиток українських земель в умовах феодально-кріпосницької системи (XVI – перша пол. XVII ст.) Регіонально-територіальний характер економіки України. Вплив Польщі та Литви на господарський розвиток українських земель. Розвиток аграрної сфери економіки. Землеволодіння магнатів, шляхти, церкви. Закріпачення селян. Слободи. Трансформація феодальної ренти. Виникнення та поширення фільваркової системи. Соціальні верстви населення: слуги, челядь, тяглі люди. «Устава на волоки» (1557).

Міста і містечка. Цехова система ремесла. Магдебурзьке право. Територіальний поділ праці. Внутрішня та зовнішня торгівля.

Економічні аспекти світогляду Станіслава Оріховського-Роксолана та Івана Вишенського.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 5, 7]

Інформаційні ресурси: [5]

Тема 5. Генезис ринкової господарської системи та економічної науки в Європі (XVI - перша половина XVIII ст.)

Цивілізаційні фактори розвитку господарських систем європейських держав: політичні, соціальні, духовно-культурні.

Трансформація станово-представницької монархії в абсолютизм. Формування нації як суспільного суб'єкта. Міста як осередки нових господарських відносин, поглиблення товарно-грошових відносин, розширення торговельних зв'язків. Зародження нових суспільних класів: приватні власники засобів виробництва і наймані працівники. Епоха Відродження. Гуманізм як ідеологія Відродження. Розкол у католицькій церкві. Реформація. Виникнення протестантської релігії, утвердження трудової етики.

Великі географічні відкриття та їхні соціально-економічні наслідки: зародження колоніальної системи; генезис світового ринку товарів, капіталу та праці; «революція цін».

Первісне нагромадження капіталу як вихідний пункт становлення ринкової економіки. Розвиток продуктивних сил та початок науково-технічного прогресу. Перша наукова революція. Зростання ролі кустарної та мануфактурної форми виробництва. Нові форми господарств у аграрній сфері.

Передумови виникнення і загальна характеристика меркантилізму.

Особливості раннього і пізнього меркантилізму. Теорії «грошового» і «торгового» балансу. Англійський меркантилізм: У. Стаффорд, Т. Ман, Дж. Стюарт. Французський меркантилізм: Ж. Б. Кольбер, Ж. Боден, А. Монкретьєн. Меркантилізм в Італії: Г. Скаруффі, Б. Даванцаті, А. Серра, А. Дженовезі. Камералістика і меркантилізм в Німеччині: Я. Борниць, Х. Безольд. Внесок меркантилізму до економічного аналізу. Протекціонізм як практичний вияв меркантилізму.

Особливості первісного нагромадження в провідних країнах Західної Європи. Англія – країна класичного первісного нагромадження капіталу та розвитку ринкової економіки. Мануфактурна промисловість та «аграрний переворот» в Англії. Розвиток океанської торгівлі. Формування банківської системи. Розвиток внутрішньої торгівлі та формування національного ринку.

Франція. Роль держави у становленні мануфактурного виробництва. Політика кольбертизму. Формування земельного ринку. Фіскальна політика як основне джерело нагромадження капіталу у Франції. Фінансова система Дж. Ло.

Формування класичної школи політичної економії. Теоретичні основи критики меркантилізму: Дж. Локк, П. Буагільбер, У. Петті. Погляди Д. Г'юма (Юма) і Р. Кантільйона на торгівлю і грошовий обіг. Цінність і потреби у розумінні Ф. Гальяні.

Фізіократи – французький варіант класичної політичної економії. Концепції «природного порядку» і «laissez faire». Вчення фізіократів про чистий продукт, продуктивну і непродуктивну працю. Господарство як система в «Економічній таблиці» Франсуа Кене. Економічні погляди та економічна політика А.Тюрго.

Зародження політичної економії в Англії. Адам Сміт як економіст мануфактурного періоду розвитку ринкової економіки. «Дослідження про

природу і причини багатства народів» (1776). Методологія А. Сміта. Вчення про розподіл праці, обмін, гроші. Теорія цінності. Вчення про класи і доходи, продуктивну і непродуктивну працю. Капітал і проблема відтворення.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 5, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [5]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ПЕРІОДУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Тема 6. Еволюція ринкового господарства та економічної думки в країнах Європейської цивілізації (друга половина XVII –70-і рр. XIX ст.)

Ринкове господарство як консолідований результат демократичної, індустріальної та освітньої революцій. Буржуазно-демократичні революції й утвердження нової політичної, соціальної та економічної системи в суспільствах Європейської цивілізації. Просвітництво як ідеологічне та інтелектуальне підґрунтя становлення буржуазного суспільства. Освітні революції і їхній вплив на розвиток ринкового господарства країн Європейської цивілізації. Формування інститутів ринкової економіки.

Промислова технічна революція (переворот): сутність і значення для світового цивілізаційного процесу та формування матеріально-технічної бази ринкової економіки. Підсумки промислового перевороту.

Особливості формування ринкового господарства в окремих країнах Європейської цивілізації. Велика Британія – батьківщина промислового перевороту. Політичні, економічні та соціальні передумови, хід та наслідки промислового перевороту в Англії. Генезис ринкового господарства в Англії. Поглиблення поділу праці та виникнення нових форм господарювання. Формування ринкової інфраструктури.

Особливості промислового перевороту у *Франції* та його роль для становлення національного ринку. Парцелярна система. Панування дрібної промисловості. Становлення економіки лихварського типу.

Особливості становлення ринкових відносин у *США*. Початок промислової революції та роль Громадянської війни в її завершенні. Ліберальна економічна теорія Г. Ч. Кері.

Формування ринкового господарства в *Німеччині*. Причини економічного відставання. Аграрні реформи. Становлення великої промисловості в Німеччині. Роль держави у формуванні ринкового господарства.

Основні риси класичної політичної економії та особливості її розвитку в окремих державах. Загальна характеристика класичної політичної економії. Еволюція політичної економії у *Англії*. Економічна система Давида Рікардо у праці «Основи політичної економії і

оподаткування» (1817). Методологія Д. Рікардо. Трудова теорія цінності. Аналіз грошей і грошового обігу. Теорія земельної ренти. Проблема відтворення і криз. Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо. Закон народонаселення, теорії розподілу і ефективного попиту Томаса Роберта Мальтуса. Теорія «утримання» Вільяма Нассау Сеніора.

Еволюція політичної економії у *Франції*: Жан Батист Се (Сей). Теорія цінності. Теорія трьох факторів виробництва. Теорія розподілу. Закон попиту і пропозиції. Закон Сея. Теорії послуг і «економічних гармоній» Фредеріка Бастіа. Теорія розподілу суспільного продукту.

Завершення класичної політичної економії: Джон Стюарт Мілль «Основи політичної економії» (1848). Методологія Дж. С. Мілля. Проблеми виробництва, розподілу і обміну. Теорія попиту і пропозиції, корисності. Показники суспільного прогресу. Роль держави. Теорії монополії і конкуренції. ***Виникнення альтернативної школи політичної економії.*** Зародження системи національної політичної економії *Німеччини* у працях Ф. Ліста.: економічний націоналізм, «виховний протекціонізм», вчення про стадії господарського розвитку. Історична школа 40–50-х рр. XIX ст.: Вільгельм Рошер, Бруно Гільдебранд, Карл Кніс. Особливості предмету і методу історичної школи та її загальна характеристика.

Критичний напрям політичної економії: Симонд де Сисмонді. П'єр Жозеф Прудон, Карл Родбертус. Зародження і формування марксистської економічної теорії в 40-50-х роках XIX ст.: Карл Маркс і Фрідріх Енгельс.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 7]

Інформаційні ресурси: [5]

Тема 7. Економічна думка монополістичного періоду розвитку ринкового господарства провідних країн Європейської цивілізації (70-ті роки XIX ст. – початок XX ст.)

Нові тенденції господарського розвитку держав Європейської цивілізації. Світова економічна криза останньої чверті XIX ст. Нові тенденції у розвитку господарства. Друга науково-технічна революція. Структурні зміни в економіці. Перехід від системи вільної конкуренції до монополії. Розвиток акціонерної форми організації господарства. Зміни зовнішньої економічної політики. Жорсткий протекціонізм. Економічна експансія.

«Маргіналістична революція» 70-х рр. XIX ст. та її особливості. Провісники теорії граничної корисності: Йоган фон Тюнен, Антуан Курно, Жюль Дюпюї, Герман Госсен. Методологічні принципи та загальна характеристика маргіналізму. Два етапи розвитку маргіналізму.

Австрійська школа. Особливості методології австрійської школи. Теорія цінності і обміну Карла Менгера в «Основах вчення про народне господарство» (1871). Теорія альтернативних витрат Фрідріха фон Візера. Теорія капітала і процента Євгена Бем-Баверка.

Англійський маргіналізм. Уільям Стенлі Джевонс: «Теорія політичної економії» (1871). Концепція корисності і обміну Джевонса. Теорія пропозиції праці. Теорія обміну Френсіса Еджуорта. Виробнича функція Філіпа Уїкстіда. *Лозанська школа.* Математизація економічної теорії. Леон Вальрас: «Елементи чистої політичної економії» (1874). Теорія загальної економічної рівноваги Вальраса. Соціальний оптимум Парето.

Особливості переходу від вільної конкуренції до монополії в окремих країнах Європейської цивілізації. Втрата Великою Британією промислового та торгівельного лідерства. Зміна у формах власності, організації та структурі промислового виробництва. Розвиток аграрної економіки та сфери послуг. Причини втрати провідних економічних позицій у світі.

Перетворення США у провідну індустріальну державу світу. Причини та фактори швидкого зростання американської економіки. Місце США у світовому господарстві.

Промислове зростання Німеччини в кінці XIX ст. Роль політичного об'єднання Німеччини в її економічному зростанні. Особливості галузевої структури народного господарства. Державний капіталізм.

Передумови виникнення в 70-і рр. XIX ст. *нової історичної школи в Німеччині:* Густав фон Шмоллер, Карл Бюхер, Луйо Brentано. Основні риси медології. Дослідження соціальних проблем, ролі соціальних інститутів. Теорії державного регулювання економіки. Методологічний конфлікт між австрійською та історичною школою Німеччини.

Економічний розвиток Франції. Уповільнення темпів економічного розвитку Франції. Повільний процес зміни форм власності та організації виробництва в промисловості. Загострення суперечностей французької господарської системи.

Формування неокласичної традиції в економічній науці. Альфред Маршалл: «Принципи економічної теорії» (1890): синтез класичної політекономії і маржиналізму. Методологія дослідження. Теорія рівноваги попиту і пропозиції. Вплив фактору часу. Теорія монополій. Концепція розподілу національного доходу. Започаткування основ сучасної мікроекономічної теорії. Теорія граничної продуктивності Джона Бейтса Кларка.

Розвиток неокласичної доктрини у працях Артура Сесіля Пігу та Ральфа Хоутрі. Економічний лібералізм представників *нової австрійської школи:* Людвіга фон Мізеса і Фрідріха фон Гайєка (Хайєка). Теорія загальної рівноваги, проценту і грошей Ірвіна Фішера (США).

Формування гетеродоксії неокласичній доктрині. Техніка економічного аналізу шведської (стокгольмської) школи: Кнут Вікселль, Густав Кассель. Передумови виникнення інституційного напрямку в німецькій політичній економії: Вернер Зомбарт, Макс Вебер, Артур Шпітгоф.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 7]

Інформаційні ресурси: [5]

Тема 8. Особливості розвитку ринкового господарства та основні напрямки економічної думки в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.)

Становлення ринкових форм господарства в Україні. Вплив цивілізаційних чинників на розвиток господарської сфери українського суспільства. Сутність аграрних реформ 1848 р. в Австро-Угорщині та 1861 р. у Російській імперії. Зміни у відносинах власності та соціальній структурі суспільства. Особливості, реалізація та підсумки промислового перевороту в Східній Україні.

Виникнення нових господарських форм: акціонерні товариства, монополістичні організації. Формування банківської системи ринкової економіки. Іноземний капітал в українській промисловості. Роль держави у регулюванні економічного розвитку України. Казенні замовлення, митна політика. Колоніальний характер української економіки.

Загальна характеристика української економічної думки пореформеного періоду. Вплив ідей німецької історичної школи на розвиток теоретичних досліджень в Україні. Економічна програма М. Драгоманова. Економіко-статистичні дослідження: В. Навроцький, О. Русов, П. Червінський, П. Чубинський. Марксизм і економічні дослідження Миколи Зібера. Космосогенно-енергетична теорія Сергія Подолинського.

Київська економічна школа 50-90-х рр. XIX ст. Микола Бунге: «Основи політичної економії» (1870). Теорія цінності Афіногена Антоновича. Дмитро Піхно та його «Основи політичної економії» (1890). Економічні дослідження в Одеському університеті: Михайло Вольський, Олександр Посников, Леонід Федорович. Розвиток бюджетно-фінансових досліджень в Харківському університеті: Михайло Олексієнко, Костянтин Гаттенбергер.

Особливості економічного розвитку та економічної думки України на межі XIX – XX ст. Високий ступінь монополізації виробництва. Виникнення фінансового капіталу. Відображення нових економічних явищ в концепціях українських економістів.

Соціалістичні вчення та українська економічна думка. Теорія цінності Миколи Коссовського. Критичний аналіз марксизму в поглядах Івана Франка. “Україна irredenta” (1895) Юліана Бачинського.

Маргіналізм в Україні. Закони суб’єктивної цінності Романа Орженцького. Теорія розцінки господарських благ Олександра Білімовича. Теорія збалансованого бюджету споживача і праксеологія економіста-математика Євгена Слуцького.

Соціальний напрям в економічній науці України та його загальна характеристика. Економічні погляди Т. Рильського, П. Мігуліна. Дослідження фінансової системи Іваном Янжулом. Проблеми монетарної економіки в працях Олександра Миклашевського і Володимира Железнова. Історико-економічні дослідження Володимира Левитського, Максима Ковалевського. Аграрні питання в поглядах Володимира Косинського. Територіально-фінансова економетрія Миколи Яснопольського.

Стримувальні фактори у розвитку ринкових інститутів у сільському господарстві України на зламі ХІХ – ХХ ст. Роль селянської громади. Столипінська аграрна реформа, її сутність та вплив на розвиток ринкових відносин у сільськогосподарській галузі. Аграрні проблеми та ідеї кооперації у працях Миколи Левитського, Тихона Осадчого, Федора Щербини, Бориса Матроса.

Внесок до світової економічної науки Михайла Туган-Барановського. Синтез теорії граничної корисності з трудовою теорією цінності. Економічні цикли та теорія економічної кон'юнктури. Соціальна теорія розподілу. Теорія кооперації. Кон'юнктурна теорія грошей та її практичне значення. Місце української економічної думки у світовій економічній науці.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [5]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ПЕРІОДУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Тема 9. Економічна думка державно-монополістичного періоду розвитку ринкових економічних систем провідних країн Європейської цивілізації у першій половині ХХ ст.

Світова система господарства та її вплив на економіку провідних країн Європи і США. Становлення системи державного регулювання економіки. Завершення формування світового господарства. Основні етапи його розвитку. Нові явища в соціально-економічному житті провідних країн світу на початку ХХ ст. Посилення державно-монополістичних тенденцій та їх відображення в теоріях імперіалізму: Дж. А. Гобсон, Р. Гільфердинг, К. Каутській, В. Ленін. Перегляд неокласичної концепції ринку: теорія монополістичної конкуренції Едварда Чемберліна; теорія недосконалої конкуренції Джоан Робінсон; теорія ефективної конкуренції Йозефа Шумпетера. Вплив цивілізаційних факторів на форми господарств.

Особливості державно-монополістичного розвитку господарств країн Європейської цивілізації та США. Економічні причини Першої світової війни та її вплив на економіку промислових країн світу. Дезорганізація структури світового ринку в роки війни. Повоєнна криза. Економічна сутність Версальського договору (1919). Праця Дж. М. Кейнса «Економічні наслідки Версальського мирного договору». Плани Дауеса та Юнга: пом'якшення репараційних виплат. Основні фактори стабілізації 1924–1929 рр. Зростання економічної ролі США у світі. Зростання ролі держави у системі господарських відносин. Вплив цивілізаційних факторів на систему повоєнних економічних відносин.

Інституційний напрям економічної думки як обґрунтування соціального контролю суспільства над економікою. Американський

інституціоналізм поч. ХХ ст. та його головні течії: соціально-психологічний – Торстейн Веблен; соціально-правовий – Джон Р. Коммонс; кон'юнктурно-статистичний – Уеслі К. Мітчелл.

Світова економічна криза 1929-1933 рр. «Велика депресія» 1929–1933 рр. та її вплив на розвиток країн Європейської цивілізації та США. Антикризові програми: ліберально-реформістська та націонал-соціалістична. Методи макроекономічного регулювання економіки у 1930-ті роки.

Основні напрями і заходи «Нового курсу» Франкліна Рузвельта та його теоретичне підґрунтя. Господарство Великої Британії та Франції 30-х рр. ХХ ст. Зміст антикризових заходів Дж. Мея у Великій Британії. Антикризова програма «Народного фронту» у Франції.

Основні напрями економічної політики фашистської Німеччини. Примусова монополізація промисловості. Регулювання трудових відносин. Мілітаризація економіки та її роль у господарському відродженні Німеччини.

Виникнення кейнсіанства. Макроекономічна теоретична система Джона Мейнарда Кейнса: «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей» (1936). Методологія кейнсіанства. Теорія ефективного попиту. Концепція мультиплікатора. Теорія зайнятості Дж. М. Кейнса. Заперечення концепції ринкового саморегулювання. Основні важелі державного регулювання економіки. Зміст «кейнсіанської революції» в політичній економії.

Економічний розвиток європейських країн та США в період Другої світової війни та її вплив на структуру народного господарства. Світове господарство в роки Другої світової війни. Методи воєнно-господарського регулювання. Економічні наслідки війни: матеріальні, демографічні, соціальні. Реконверсія та демонтаж системи воєнного регулювання економіки.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 7]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 5]

Тема 10. Економічна думка періоду еволюції ринкових економічних систем провідних країн світу (50-80-ті роки ХХ ст.)

Фактори розвитку ринкових економічних систем у повоєнний період: воєнно-конверсійний, інноваційно-технологічний, міжнародно-організаційний, міжнародно-інтеграційний. Фундаментальні зрушення у світовій системі господарства та їхній вплив на національні економіки. Поглиблення міжнародного поділу праці та інтеграційні процеси.

Структура світової економічної думки (50-80-ті роки ХХ ст.).

Кейнсіанство як «мейнстрім» економічної теорії післявоєнної Європи. Загальна характеристика течій у післявоєнному кейнсіанстві. Некейнсіанські теорії: економічного зростання Роя Гаррода (Харрода) та циклу Елвіна Гансена (Хансена). Модель макроекономічної рівноваги IS–LM Джона Гікса – Елвіна Гансена.

Неокласичний (кейнсіансько-неокласичний) синтез: Пол Семюелсон, Роберт М. Солоу. Теорема Гекшера–Оліна– Семюелсона.

Посткейнсіанство. Ліве кейнсіанство у Кембріджі: Дж. Робінсон, П. Сраффа, Н. Калдор. Монетарне кейнсіанство у США: А. Лейонхуфвуд, Д. Девідсон, С. Вайнтрауб, Х. Мінські. Особливості кейнсіанства у Франції (Г. Ардан) та у Швеції (Е. Вігфорс).

Неокласика та неолібералізм. Неокласична теорія економічного зростання Джеймса Міда. Теоретичні засади неолібералізму у ФРН. Теорія і політика суспільного ладу В. Репке, О. Рюстова. Ідеальні типи господарських систем і принципи економічної політики В. Оукена (Ойкена), Ф. Бема. Концепція «соціального ринкового господарства» Л. Ерхарда і А. Мюллер-Армака.

Чіказька школа монетаризму. Монетарна теорія циклу Мілтона Фрідмена. Економічна політика монетаризму. Основні напрямки і різновиди монетарних шкіл. Неолібералізм у Франції: Жак Рюефф, Моріс Алле.

Неокласичне «відродження». Економіка пропозиції А. Лаффера та Р. Менделя. Школа раціональних очікувань: Джон Мут, Роберт Лукас, Томас Сарджент, Нейл Уоллес, Роберт Барроу.

Інституціоналізм. Соціальний (індустрійно-технологічний) інституціоналізм Джона Кеннета Гелбрейта. Інституційно-соціальна традиція у Франції: Франсуа Перру. Гуннар Мюрдаль: синтез інституціоналізму і шведської школи. Теорія економічного розвитку та інституційних змін Йозефа А. Шумпетера. Інституціональна теорія економічного зростання С. Кузнеця.

Нова інституційна теорія. Теорія трансакційних витрат. Економічна теорія прав власності Рональда Коуза (США). Теорія економічних організацій: Френк Найт, А. Алчіан, Г. Демсець.

Теорії трансформації капіталізму. «Народний капіталізм» А. Берлі (США). Концепція «колективного капіталізму» Г. Мінза (США).

Теорія суспільного вибору Джеймса М. Б'юкенена (США), Кенета Ерроу (США), Жерара Дебре (США).

Теорії «індустрійного суспільства» Петера Друкера (США), Раймона Арона (Франція). Теорія «стадій економічного зростання» Волта Ростоу (США).

Післявоєнний розвиток Європи. «План Дж. Маршалла» як основа економічної стабілізації країн Західної Європи. Утворення у 1945 р. системи міжнародних фінансових організацій: Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР). Створення у 1947 р. Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (ГАТТ). Утворення Європейського об'єднання вугілля і сталі (1951). Закріплення золотовалютного стандарту у Бреттон-Вудській системі (1944-1976).

Інтернаціоналізація виробництва та інтеграція господарських систем. Національні міжнародні утворення як фактор нового режиму взаємодії між національними економіками. Інтеграція господарських систем Західної Європи. Утворення та розвиток Європейського Економічного співтовариства

(1957). Формування трьох центрів світового індустріального господарства: США, Західної Європи, Японії.

Зміст та основні напрями *сучасної науково-технічної революції* (СНТР) та її вплив на розвиток національних економік та світової системи господарства. Вплив масштабів і структури інвестицій на рівень і темпи розвитку національних економік. Структурні зміни у національних економіках і світовому господарстві. «Зелена революція»: завершення індустріалізації сільського господарства.

Соціалізація суспільства західноєвропейської гілки цивілізації як реалізація ідеї людиноцентризму. Системи державних гарантій та реалізації прав громадян. Утворення організації Об'єднаних Націй (ООН) та Міжнародної організації праці (МОП). Зрушення духовно-культурній сфері. Масова культура та її альтернатива. Інтеграція культурної складової людства у ринковий простір.

Особливості змішаних ринкових систем та корпоративних форм господарств провідних країн світу. Становлення та утвердження основних моделей змішаних ринкових економічних систем.

Соціально-зорієнтований капіталізм. Неоестатистська модель (Франція, Велика Британія) Неоліберальна модель соціально-ринкового господарства Німеччини. Модель централізованої згоди і системи розподільного соціалізму Швеції. *Вільний ринковий капіталізм.* Неоліберальна модель змішаної економіки США. *Державно-керований капіталізм.* Державно керована корпоративна ринкова економіка Японії та Південної Кореї.

«Економічне диво» Німеччини: Л. Ерхард. Економічний розвиток Великої Британії. Економічна політика голлізму у Франції. Економічне зростання в США та Японії.

Причини, характер і перебіг світових циклічних економічних криз 1973–1975 і 1981–1982 рр., їхній вплив на розвиток національних економік у 70-80-ті роки ХХ ст. Явище стагфляції. Криза посткейнсіанського макроекономічного регулювання економіки. Втрата кейнсіанством провідних позицій в економічній науці. «Неокласичне відродження». Неоконсервативні реформи державного регулювання: «тетчеризм» у Великобританії та «рейганоміка» у США.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2,7]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 5]

Тема 11. Функціонування національних господарств у системі глобальної економіки (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)

Глобалізація та її вплив на національні господарства. Посилення інтернаціоналізації та глобалізації світового господарства. Зрушення в галузевій структурі провідних країн світу. Новий характер праці та змін у споживанні. Еволюція корпоративної форми господарювання.

Становлення постіндустріальної корпорації. Інтелектуальні працівники як основна частина персоналу сучасних корпорацій. Типи сучасних корпорацій: корпорація, що навчається, віртуальна та креативна. Еволюція транснаціональних корпорацій.

Розвиток національних економічних інститутів. Міжнародні економічні організації та їхній вплив на національні економічні інститути. Взаємодія національних економік та їхніх суб'єктів у світовому економічному середовищі. Взаємозв'язок інститутів світової системи господарства. Еволюція політики антикризового розвитку.

Вплив глобалізації на інтеграційні процеси. Особливості міжнародної економічної інтеграції на сучасному етапі її розвитку. Інтеграція Європи та особливості економічного розвитку європейських країн в її умовах.

Особливості СНТР кінця ХХ – початку ХХІ ст. та її вплив на світове та національне господарства. Передумови, суть та наслідки інформаційно-технологічної революції кінця ХХ – початку ХХІ ст. як складової сучасної НТР. Поява та розвиток постіндустріальної, сервісно-інформаційної економіки країн європейської цивілізації. Домінування сфери послуг у галузевій структурі виробництва. Дослідження нових соціально-економічних явищ викликаних сучасною НТР.

Концепція «постіндустріального суспільства» Даніеля Белла (США) та її основні характеристики. Концепція «технологічного суспільства» Жака Еллюля (Франція). Високотехнологічні наукомістки виробництва. Зміна місця та ролі людини в сучасних виробничих процесах та новий характер мотивації.

Теорія інформаційного суспільства та становлення інформаційної економіки. Теорія «третьої хвилі» Елвіна Тоффлера (США). Зміна ролі матеріальних факторів виробництва. Зростання ролі інформації та знань як основного ресурсу господарської діяльності. Розвиток інформаційного сектору економіки та господарський прогрес. Становлення інформаційної економіки.

Зміна характеру та посилення впливу детермінант економічного розвитку. Вплив демографічного фактора на господарські процеси і явища у сучасних умовах. Суперечливість використання ресурсних потенціалів національних економік в умовах глобалізації. Зміна клімату як фактора впливу на світову та національні економіки. Теорія постеконічного суспільства В. Іноземцева (Росія).

Причини кризи неокласичного «мейнстріму» в економічній науці на зламі ХХ–ХХІ ст. Посилення впливу інституціоналізму. **Основні напрямки сучасної інституційної теорії.** «Нова економічна історія» Дугласа С. Норта та Роберта Фогеля (США). Теорія прав власності Річарда Познера. Теорія суспільного вибору Роберта Д. Толлісона. Теорія агентів: Дж. Стігліц, У. Меклінг, М. Дженсон, Ю. Фама та ін. Теорія трансакційних витрат: С. Чен, Й. Барцель та ін. Теорія структури та регуляції О. Вільямсона.

Нова інституційна економіка. Еволюційна економічна теорія Дж. Ходжсона. Економіка поведінки Д. Канемана. Класифікація правил поведінки В. Ванберга (Німеччина).

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 7]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 5]

Тема 12. Господарство та економічна думка України за умов адміністративно-командної економічної системи.

Господарство України у міжвоєнний період в умовах ринкової економіки (1914–1939 рр.) Вплив Першої світової війни на економіку України. Економічні програми національних урядів України та їхня реалізація у 1917–1921 рр. Створення Української академії наук (1918). Економічний розвиток Західної України в 1920–1930 рр. Теорія аграрних циклів Володимира Тимошенка.

Встановлення більшовицької влади в Україні та її вплив на господарську систему. Партійно-державна диктатура як тип організації влади. Відносини власності. Планово-директивна господарська система. Соціальні відносини. Культура та ідеологія та їхній вплив на господарське життя.

Основні заходи радянської економічної політики «Червоногвардійська атака на капітал» (грудень 1917– весна 1918 рр.) Політика «воєнного комунізму» та її основні риси. Особливості взаємодії господарських одиниць. Голод 1921–1923 рр.

Причини запровадження, зміст та реалізація нової економічної політики (НЕПу) в Україні (1921–1928 рр.). Відновлення ринку і ринкових відносин та їхня роль у відбудові економіки України. Відродження фінансово-кредитної системи. Грошова реформа 1922-1924 рр.

Формування адміністративно-командної економічної системи та її характерні риси. Становлення директивної системи планування. Основи планової системи. Вплив на господарство України позаекономічних методів управління. Характер взаємодії між суб'єктами господарювання та державою. Політика індустріалізації. Основні етапи індустріалізації.

Суперечності розвитку сільського господарства в умовах індустріалізації. Примусова колективізація та одержання різних форм кооперації. Голодомор в Україні у 1932 – 1933 рр. як вияв антигуманної сутності командно-адміністративної системи. Основні підсумки соціально-економічного розвитку України в роки довоєнних п'ятирічок та її роль в економіці СРСР.

Основні напрями економічної думки 1917–середини 30-х рр. в Україні. Державотворча спрямованість економічної думки в Україні на зламі 10-20-х років ХХ ст. Використання надбань дореволюційної економічної думки кращими українськими вченими: Михайло Туган-Барановський, Євген Слуцький, Костянтин Воблій, Леонід Яснопольський, Михайло Птуха.

Соціально-економічний відділ УАН. Економічні дискусії 20-30-х років ХХ ст. Криза економічної теорії та політизація економічної думки в умовах тоталітаризму. Формування радянської *марксистської економічної науки*.

Завершення формування адміністративно-командної економічної системи. Господарство України в роки війни та повоєнної відбудови. Джерела відбудови народного господарства України, відновлення довоєнної структури. Голод 1946-1947 рр. Грошова реформа 1947 р. Колективізація та індустріалізація західноукраїнських земель. Характер і зміст теоретичних досліджень (проблеми планування, дії закону вартості в умовах соціалізму, визначення основного економічного закону соціалізму тощо), сучасна їх оцінка. Утворення Інституту Економіки АН УРСР(1936). Ідеологізація та ізоляція економічної науки в Україні. Звуження бази теоретичних досліджень. Економічна дискусія 1951 р. Популяризація сталінізму.

Україна в умовах кризи командно-адміністративної системи. Економічні перетворення періоду «хрущовської відлиги». Зміни в аграрному секторі та їх обґрунтування в українській економічній літературі другої половини 1950-х – початку 1960-х років. Економічні перетворення в інших галузях народного господарства. Спроби теоретичного обґрунтування проблем НТП, ефективності виробництва та зростання продуктивності праці, розміщення продуктивних сил в українській економічній літературі середини 1950-х – початку 1960-х років. Перехід до територіальної системи управління (раднаргоспи). Дискусії в радянській економічній літературі щодо способів та напрямків реформування господарства.

«Косигінська реформа»: передумови та останні напрямки, теоретичне їх обґрунтування в українській радянській економічній літературі 1960-х – першої половини 1970-х років. Відновлення галузевої структури управління. Удосконалення директивного планування. Госпрозрахунок. Дослідження проблем закономірностей суспільного розвитку, власності, суспільного виробництва. Перегляд засад товарно-грошових відносин.

Зниження ефективності командно-адміністративної економічної системи у 1970–1980-і роки та проблеми вдосконалення господарського механізму. Структура народногосподарського комплексу України. Екологічна криза. Вичерпання ресурсного та матеріального потенціалу. «Залишковий» принцип розв'язання соціально-економічних проблем. Висвітлення питань удосконалення господарського механізму в економічній літературі.

«Перебудова» як спроба переходу до регульованої ринкової економіки. Політика прискорення та інтенсифікації. Спроби радикальної перебудови економічної системи: трансформація форм власності, відмова від жорстко директивного планування. Криза марксистсько-ленінської економічної теорії. Посилення відцентрових тенденцій у радянській економіці.

Немарксистські економічні теорії і погляди. Історико-економічні дослідження М. Слабченка. Економічні погляди М. Волобуєва, О. Лібермана, М. Руденка.

Економічна думка українського зарубіжжя: Сергій Бородаєвський, Микола Добриловський, Олександр Мицюк, Євген Головінський, Костянтин Кононенко, Микола Васильїв, Петро Кованько, Ілля Витанович, Іван-Святослав Коропецький. Теорія порівняльних економічних систем Всеволода Голубничого.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 3, 5, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5]

Тема 13. Відновлення ринкової системи господарства в Україні (останнє десятиріччя ХХ)

Відновлення державної незалежності України. Економічний потенціал та структура економіки України на момент проголошення незалежності. Проблеми соціально-економічного реформування української економіки в перші роки незалежності.

Формування основ національної системи господарства. Початок реформування національної економіки та формування ринкових інститутів. Трансформація відносин власності. Фінансово-кредитні інститути. Законодавче забезпечення реформ. Монетарні та інші концепції, обґрунтування їх застосування українськими економістами.

Радикальні економічні перетворення другої половини 1990-х років та їхні наслідки. Проголошення курсу на державно регульовану, соціально спрямовану економіку. Удосконалення ринкової інфраструктури. Грошова реформа 1996 р. Основні напрямки теоретичних розробок – питання ринкової трансформації в економіці України та їхня ефективність. Аграрна реформа, її основні етапи та результати. Структурна перебудова економіки та формування основних засад ринкової економіки в Україні.

Рекомендована література:

Базова: [1, 2, 3, 4, 5]

Допоміжна: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [1, 2, 3, 4, 5]

2. ЗАВДАННЯ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Тема 1. Вступ. Предмет і метод історії економіки та економічної думки

План

1. Предмет та завдання історії економіки та економічної думки.
2. Етапи розвитку економіки та економічної думки.
3. Методи дослідження історії економіки та економічної думки.
4. Суспільні функції історії економіки та економічної думки.

Питання для обговорення

1. Роль та функції історії економіки та економічної думки в сучасній економічній науці.
2. Проблеми соціально-економічного розвитку та їх відображення в економічних теоріях.
3. Основні напрями розвитку економічної теорії та їх еволюція.
4. Критерії класифікації і порівняльний аналіз основних напрямів економічної теорії.
5. Завдання дисципліни «Історія економіки та економічної думки» та її функції.

Тести для самоконтролю

1. «Історія економіки та економічної думки» виникла як самостійна наука
  - A. В кінці XIX ст.
  - B. В середині XIX ст.
  - C. На початку XX ст.
  - D. В кінці XVIII ст.
2. Автор п'ятиступінчатої системи періодизації:
  - A. Ліст
  - B. Ядгаров
  - C. Лановик
  - D. Мечников
3. До основних методів в «історії економіки та економічної думки» відноситься:
  - A. Формаційний метод
  - B. Цивілізаційний метод
  - C. Системний метод
  - D. Всі відповіді правильні

4. Коли виникла економічна наука як самостійна галузь знання?:

- A. У період капіталізму
- B. У період рабовласництва
- C. Під час переходу від феодалізму до капіталізму

5. Метою вивчення «Історії економіки та економічної думки» є:

- A. Поглиблення і розширення знань з економічної теорії та історії
- B. Збагачення суспільних наук необхідними фактами історико-економічного характеру
- C. Встановлення тісних міждисциплінарних зв'язків з іншими складовими економічної теорії

6. Неоднакове становище країн в світовому господарстві пояснюється:

- A. Географічним положенням
- B. Кількістю і якістю робочої сили
- C. Багатством природних ресурсів
- D. Всі відповіді правильні

7. Середньовіччя охоплює такі століття:

- A. V – XV ст.
- B. XIII – XV ст.
- C. XV – XVII ст.
- D. IV – X ст.

8. Теорію «індустріального суспільства» започаткував:

- A. Белл
- B. Росту
- C. Турен

9. Хто висунув тристадійну періодизацію історії розвитку господарства в залежності від довжини руху товару-продукту?

- A. Б. Гільдебрандт та К. Бюхер
- B. У. Росту
- C. К. Маркс
- D. Ф. Ліст

10. Формацийний підхід періодизації економічної історії полягає в поділі світової історії на:

- A. Первісну, рабовласницьку, феодальну, буржуазну, комуністичну суспільно-економічні формації
- B. Історію давніх часів — середньовіччя — нову — новітню
- C. Індустріалізм — капіталізм — імперіалізм
- D. Всі відповіді неправильні

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,2, 5, 7]
- Інформаційні ресурси: [1,2,3,4,5]

Тема 2. Господарство первісного суспільства та ранніх цивілізацій

План

1. Основні етапи господарської еволюції первісного суспільства.
2. Провідні центри первинних цивілізацій, риси їх економічного розвитку.
3. Становлення економічної думки Стародавнього Сходу.
4. Господарство первісних племен на території України. Трипільська культура.

Питання для обговорення

1. Формування матеріальної культури стародавніх цивілізацій.
2. Особливості економічного розвитку країн Стародавнього Сходу.
3. Економічна думка Стародавнього Єгипту. «Повчання Гераклеопольського царя своєму синові Мері-Кара».
4. Вавилонське царство. Закони царя Хаммурапі.
5. Оригінальність розвитку економічної думки Стародавнього Китаю.
6. Висвітлення економічних проблем у Давньоіндійській літературі.
7. Первісна доба на території України. Трипільська культура та проблематика, пов'язана з її вивченням.

Тести для самоконтролю

1. **I-й великий поділ праці – це відокремлення:**
  - A. Землеробства від скотарства
  - B. Скотарства від тваринництва
  - C. Землеробства від ремесла
  - D. Ремесла від скотарства
2. **Бронзовий вік охопив:**
  - A. 3 – 1 тис. до н. е.
  - B. 2 – 1 тис. до н.е.
  - C. 4 – 3 тис. до н. е.
3. **Відтворююче господарство стало домінуючим у:**
  - A. Залізному віці
  - B. Мідному віці
  - C. Бронзовому віці
  - D. Кам'яному віці
4. **До країн Стародавнього Сходу відносяться:**
  - A. Єгипет, Ассірія, Індія, Вавилон
  - B. Спарта, Єгипет, Індія, Персія
  - C. Китай, Вавилон, Єгипет, Македонія
5. **До мислителів Ст. Китаю відносяться:**
  - A. Конфуцій, Мен-цзи, Цзи Чань
  - B. Конфуцій, Мен-цзи, Чандрагупта
  - C. Конфуцій, Мен-цзи, Каутілья
6. **До прогресивних рис первісної доби можна віднести:**
  - A. Становлення відтворюючого господарства

- В. Становлення привласнюючого та відтворюючого господарства
 С. Протиріччя між великою земельною власністю та дрібнотоварним селянським виробництвом
 Д. Становлення привласнюючого господарства
- 7. Закони царя Хаммурапі регламентували боргове рабство з метою:**
 А. Не допустити розвалу основ натурального господарства
 В. Зміцнення економічної влади держави
 С. Поповнення державної скарбниці
 Д. Підтримки конкуренції
- 8. Кому з представників економічної думки Стародавнього світу належить праця «Артхашастра»:**
 А. Каутілья
 В. Платон
 С. Конфуцій
 Д. Ехнатон
- 9. Найбільшого розквіту Вавілонське царство досягло за**
 А. Хаммурапі
 В. Дарія I
 С. Аменхотепа
 Д. Тутмоса
- 10. Неолітична революція – це**
 А. Утвердження відтворюючого господарства
 В. Винайдення колеса
 С. Опанування вогню

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4, 5]
 Допоміжна: [1,2, 5, 7]
 Інформаційні ресурси: [5]

Тема 3. Господарський розвиток та економічна думка Східної та Західної цивілізації (VIII ст. до н. е. – V ст. н. е.)

План

1. Етапи господарського розвитку Стародавньої Греції і Стародавнього Риму.
2. Розвиток економічної думки античного світу.
3. Економічні ідеї Ксенофонта, Платона, Аристотеля.
4. Економічні погляди Катона, братів Гракхів, Варрона, Колумелли.
5. Економічний розвиток східнослов'янських племен.

Питання для обговорення

1. Розвиток зовнішньої торгівлі у країнах Стародавнього Сходу і Стародавньої Греції.
2. Розвиток торгівлі та ремесла в Стародавньому Римі.
3. Економічна думка Стародавнього Риму.

4. Економічна думка Стародавньої Греції.
5. Особливості розвитку грошово-кредитних відносин в Стародавньому Римі та Стародавній Греції.
6. Порівняльний аналіз господарства Стародавньої Греції та Риму.

Тести для самоконтролю

- 1. В Стародавньому світі були започатковані:**
  - A. Статистика, облік, управління.
  - B. Економічна теорія
  - C. Політична економія
  - D. Економічна історія
- 2. Арістотель в своїх поглядах:**
  - A. Прославляє торгівлю і лихварство як швидкий спосіб збагачення
  - B. Засуджує діяльність, спрямовану на накопичення грошового багатства без меж
  - C. Вважає ремесло, торгівлю і лихварство почесними видами занять
  - D. Зневажливо ставиться до землеробства як до недостойного виду занять
- 3. Для давньогрецьких мислителів є характерним негативне ставлення:**
  - A. До землеробства і дрібної торгівлі
  - B. До існування розподілу праці між виробниками
  - C. До крупної торгівлі і лихварства
  - D. До рабовласників
- 4. До політико-економічного напрямку економічної думки античності відносяться:**
  - A. Арістотель і Конфуцій
  - B. Ксенофонт і Колумелла
  - C. Катон і Варрон
  - D. Платон і Арістотель
- 5. До причин Великої грецької колонізації відносять:**
  - A. Потребу у сировині для ремесел та будівельних матеріалах для будівництва споруд, доріг
  - B. Необхідність розширити ринки збуту для товарів із Греції
  - C. Нестачу землі у метрополії
  - D. Всі відповіді правильні
- 6. Місто-держава у Давній Греції — це:**
  - A. Поліс
  - B. Колон
  - C. Латифундія
  - D. Метрополія
- 7. Термін «економіка» вперше був введений у науковий оборот:**
  - A. Платоном
  - B. Ксенофонтом
  - C. А. Монкрентьеном
  - D. Аристотелем

8. Реформи Солона проводилися в:

- A. Римі
- B. Афінах
- C. Спарті
- D. Карфагені

9. Хто з давньогрецьких мислителів найглибше проаналізував природу обміну?:

- A. Платон
- B. Аристотель
- C. Ксенофонт
- D. Колумелла

10. Хто першим із античних мислителів підкреслив зв'язок між розподілом праці і розмірами ринку:

- A. Ксенофонт
- B. Арістотель
- C. Катон

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,2, 5, 7]
- Інформаційні ресурси: [5]

Тема 4. Феодальна система господарства та економічна думка європейської християнської цивілізації (V – XV ст.)**План**

1. Основні риси і особливості європейського господарства періоду середньовіччя.
2. Роль міста у становленні ринку.
3. Економічна думка середньовіччя в Західній Європі.
4. Особливості економічного розвитку та економічної думки Сходу. Економічний розвиток Київської Русі. Економічна думка України епохи середньовіччя.

Питання для обговорення

1. Особливості формування та розвитку цехового устрою за часів середньовіччя.
2. Основні центри європейської торгівлі та причини розвитку торгових відносин у Європі.
3. Основні торгівельні шляхи та їх роль у розвитку господарства країн середньовічної Європи.
4. Особливості економічної думки у Європі періоду класичного феодалізму. Економічні ідеї Фоми Аквіната.
5. Особливості мануфактурного періоду в розвитку головних країн Західної Європи.
6. Основні форми землеволодіння на західноукраїнських землях у XVII-

XVIII ст.

7. Соціально-економічний розвиток Запорізької Січі.
8. Розвиток торгівлі та кредиту на українських землях у XVI-XVIII ст.
9. Роль та функції міст у господарському житті країн Західної Європи у XII-XV ст.
10. Особливості розвитку економічної думки в епоху Середньовіччя.

Тести для самоконтролю

1. **Автор теорії суспільного прогресу:**
  - A. Ібн Халдун
  - B. Н. Орем
  - C. Ф. Аквінський
  - D. Августин
2. **Автор металістичної теорії грошей:**
  - A. Н. Орем
  - B. Арістотель
  - C. Платон
  - D. Ф. Аквінський
3. **До форм феодалної ренти належать усі, окрім:**
  - A. Натуральної
  - B. Майнової
  - C. Відробіткової
  - D. Грошової
4. **Згідно з поглядами Аристотеля і Фоми Аквінського гроші – це:**
  - A. Специфічний товар – загальний еквівалент
  - B. Результат домовленості між людьми
  - C. Товар, що не має корисних властивостей
  - D. Все, що слугує обміну
5. **Першою писемною пам'яткою, що відображала економічний устрій України-Русі, вважають:**
  - A. «Повісті временних літ»
  - B. «Повчання дітям» Володимира Мономаха
  - C. «Руську правду»
  - D. «Домобуд Сільвестра»
1. **Хто із соціалістів-утопістів написав працю «Місто сонця»:**
  - A. Т. Мор
  - B. Р. Оуен
  - C. Дж. Уінстенлі
  - D. Т. Кампанелла
2. **Що називали «комунальним рухом» в X-XIII ст. в Західній Європі?**
  - A. Встановлення плати за комунальні послуги у містах
  - B. Боротьбу між містами й сеньйорами за скорочення останніми поборів, надання першим торговельних привілеїв, самоуправління й правової організації
  - C. Створення міських комунікацій та іншої інфраструктури

- D. Боротьбу за зниження комунальних тарифів у середньовіччі
- 3. «Справедлива ціна» у Фоми Аквінського це:**
- A. Ціна, яка відповідає затратам та враховує соціальне положення продавця товару
- B. Ціна праці найманого робітника
- C. Ціна, яка забезпечує блага людям, відповідно їх становій ієрархії
- D. Ціна, яка враховує кількість праці, затраченої на виробництво товару
- 4. Які джерела економічної думки середньовіччя відображають погляди не панівних класів:**
- A. Праці соціалістів-утопістів
- B. Єресі
- C. Програми селянських повстань
- D. Всі наведені тут джерела
- 5. Данина продуктами традиційного натурального господарства, що стягувалася феодалом з селян — це:**
- A. Оброк
- B. Панщина
- C. Відробіткова рента
- D. Грошова рента

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,2, 6, 7]
- Інформаційні ресурси: [5]

Тема 5. Генезис ринкової господарської системи та економічної науки в Європі (XVI - перша половина XVIII ст.)

План

1. Сутність та особливості процесу первісного нагромадження у провідних країнах світу.
2. Вплив Великих географічних відкриттів на економічний розвиток Європи.
3. Меркантилізм. Теорія грошового балансу раннього меркантилізму.
4. Теорія торгівельного балансу пізнього (мануфактурного) меркантилізму.
5. Передумови виникнення і економічний розвиток Запорізької Січі.

Питання для обговорення

1. Передумови виникнення, особливості та історичне значення меркантилізму
2. Основні ідеї раннього меркантилізму.
3. Первісне нагромадження капіталу – суть, причини.
4. Передумови та наслідки первісного нагромадження капіталу в Англії та Німеччині.
5. Великі географічні відкриття та їх вплив на економічний розвиток країн Європи.
6. Особливості первісного нагромадження капіталу у Франції.

7. Особливості формування індустріальної цивілізації у Західній Європі у XVI-XVII ст.

Тести для самоконтролю

1. «Революція цін» відбулася в:
  - A. XVI ст.
  - B. XI Vст.
  - C. XVст.
  - D. XIII ст
2. В період Великих географічних відкриттів у країнах Західної Європи домінуючою була політика:
  - A. Меркантилізм
  - B. Протекціонізм
  - C. Монетаризм
  - D. Фритредерство
3. В перший період розвитку капіталізму — з XVI до останньої третини XVIII ст. провідною формою виробництва в країнах Західної Європи була:
  - A. Мануфактура
  - B. Проста кооперація
  - C. Цехова організація
  - D. Напіввільна праця
4. В якій країні меркантилізм мав назву «кольбертизм»?
  - A. Франція
  - B. Англія
  - C. Німеччина
  - D. Шотландія
1. Економічними передумовами англійської буржуазної революції стали:
  - A. Морське піратство
  - B. Розвиток промисловості, с/г, торгівлі, ремесла
  - C. Злиденність населення
  - D. Зародження феодальних відносин
6. З наведених нижче наукових принципів виберіть той, який не належить до поглядів меркантилістів:
  - A. Підтримка промисловості шляхом імпорту дешевої сировини
  - B. Регулювання зовнішньої торгівлі з метою забезпечення притоку у країну золота та срібла
  - C. Низькі тарифи на імпорт промислових товарів
  - D. Золото та срібло як визначення сутності багатства
7. Оберіть варіант, у якому форми організації промислового виробництва перераховані у їх еволюційній послідовності:
  - A. Латифундія, цех, вотчина
  - B. Латифундія, мануфактура, цех
  - C. Латифундія, вотчина, фільварок

- D. Цех, мануфактура, фабрика
8. **Основним економічним центром Голландії з XVII ст. став:**
 A. Амстердам
 B. Росток
 C. Антверпен
9. **Перша буржуазна революція відбувалася в:**
 A. Англії
 B. Голландії
 C. Франції
 D. Німеччині
10. **Теорія активного грошового балансу існувала в період:**
 A. Раннього меркантилізму
 B. Пізнього меркантилізму
 C. Розвиненого меркантилізму

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
 Допоміжна: [1,2, 6, 7]
 Інформаційні ресурси: [5]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2
ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ПЕРІОДУ
НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Тема 6. Еволюція ринкового господарства та економічної думки в країнах Європейської цивілізації (друга половина XVIII –70-і рр. XIX ст.)

План

1. Промисловий переворот, його джерела, напрямки та соціально-економічні наслідки.
2. Основні теоретичні засади класичної політекономії.
3. Зріла класична політекономія. Економічна система А. Сміта.
4. Пізня класична політекономія. Формування соціалістичних ідей.

Питання для обговорення

1. Особливості становлення ринкової економіки в Голландії.
2. Особливості становлення ринкової економіки в Англії.
3. Особливості становлення ринкової економіки у Франції.
4. Особливості становлення ринкової економіки в Німецьких князівствах.
5. Передумови та наслідки промислового перевороту у Франції.
6. Особливості промислового перевороту у Англії, Німеччині та Австрії в XVIII-XIX ст.
7. Основні передумови та наслідки промислового перевороту та індустріалізації в США.
8. Порівняльний аналіз моделей розвитку сільського господарства у США та

країнах Європи у XVIII-XIX ст.

9. Причини та наслідки розвитку міжнародних економічних відносин у XVIII-XIX ст.
10. Зародження ідей класичної політекономії у працях В. Петті та П. Буагільбера.
11. Умови виникнення та основні здобутки фізіократії.
12. Внесок А. Сміта у формування класичної політичної економії.
13. Система економічних поглядів Ж.-Б. Сея.
14. Економічне вчення Т. Мальтуса.
15. Наукова спадщина Д. Рікардо.
16. Особливості формування та розвитку класичної політичної економії в Україні.

Тести для самоконтролю

- 1. В історії економічної думки С. Сісмонді відомий як:**
  - A. Співець економічного романтизму
  - B. Критик економічного лібералізму
  - C. Палкий критик капіталізму.
  - D. Всі відповіді правильні
- 2. Виберіть правильну відповідь:**
  - A. Економічно найрозвинутішою країною в XIX ст. була Англія
  - B. Економічно найрозвинутішою країною в XIX ст. була Франція
  - C. Економічно найрозвинутішою країною в XIX ст. була Німеччина
  - D. Економічно найрозвинутішою країною в XIX ст. була Голландія
- 3. Вихідна посилка теорії народонаселення Т. Мальтуса полягала у:**
  - A. Невідповідності біологічної здатності людей до продовження роду та обмеженої здатності
  - B. Невідповідності приватного і суспільного економічних інтересів
  - C. Невідповідності людських бажань та ресурсів для їх задоволення
  - D. Всі відповіді правильні
- 4. Вкажіть, кому із нижченазваних мислителів належить афоризм «Праця - батько і активний принцип багатства, земля - його мати»:**
  - A. У. Петті
  - B. А. Сміт
  - C. Ж.Б. Сей
  - D. К. Маркс
- 5. Концепція «невидимої руки» А.Сміта полягає у тому, що:**
  - A. За умов вільної конкуренції ринковий механізм скеровує економічний інтерес кожного індивіда до досягнення суспільних цілей
  - B. Вільна конкуренція породжує хаос і анархію, тому лише держава здатна скеровувати приватні інтереси індивідів до досягнення суспільних цілей.
  - C. Тільки вплив недержавних структур – монополій чи профспілок – на економіку сприяє суспільному благу

- D. Раціональні сподівання ринкових суб'єктів коригують вплив політики держави на
- 6. Представники якої школи вважали, що праця є продуктивною лише в сільському господарстві:**
- A. Німецької історичної школи
  - B. Меркантилізму
  - C. Фізіократії
  - D. Англійської класичної школи
- 7. Промисловий переворот в Англії почався:**
- A. В останній третині XVIII ст.
  - B. На початку XIX ст.
  - C. В середині XIX ст.
  - D. В першій половині XVIII ст.
- 8. Сутність промислового перевороту полягає у переході:**
- A. Від фабрики до мануфактури
  - B. Від ручної праці до машинної
  - C. Від цеху до мануфактури
  - D. Від натурального виробництва до дрібнотоварного
- 9. Фундаментальними теоретичними засадами економічних поглядів А. Сміта стали:**
- A. Концепція «невидимої руки»
  - B. Економічний лібералізм
  - C. Концепція «економічної людини»
  - D. Всі відповіді правильні
- 10. Назвіть прихильника теорії фізіократизму:**
- A. Ф. Кене
  - B. А. Сміт
  - C. У. Петті
  - D. Дж. М. Кейнс

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,2, 6, 7]
- Інформаційні ресурси: [5]

Тема 7. Економічна думка монополістичного періоду розвитку ринкового господарства провідних країн Європейської цивілізації (70-ті роки XIX ст. – початок XX ст.)

План

1. Завершальна стадія індустріалізації та формування світового ринку.
2. Особливості розвитку економіки Англії, Франції, Німеччини, США на межі XIX-XX століть.
3. Історична школа Німеччини: предмет, метод та основні етапи розвитку.

4. Марксистська економічна теорія. Загальна характеристика вчення К. Маркса.
5. Становлення неокласичної традиції в економічній теорії. Маржинальна революція в економічній науці.

Питання для обговорення

1. Передумови виникнення, особливості методології та основні теоретичні концепції маржиналізму.
2. Розвиток ідей маржиналізму в працях українських економістів.
3. Методології та наукові здобутки представників історично школи .
4. Історичні передумови виникнення та загальна характеристика соціалістичних утопій Ш. Фур'є, К. Сен-Сімона, Р. Оуена.
5. Передумови виникнення та особливості методології теорії капіталу Карла Маркса.
6. Внесок К. Маркса у розвиток світової економічної науки.
7. Особливості формування неокласичної теорії та її основні теоретичні концепції.
8. Внесок А. Маршала у формування неокласичної економічної теорії.

Тести для самоконтролю

1. **А. Маршалл довів, що ринкова ціна товару визначається:**
  - A. Витратами виробництва
  - B. Взаємодією попиту і пропонування
  - C. Корисністю благ
  - D. Суспільно-необхідними витратами праці
2. **Автором суб'єктивно-психологічної теорії витрат виробництва – теорії альтернативних витрат, яка становить основу сучасної мікроекономіки, був представник австрійської школи:**
  - A. Е.Бем-Баверк
  - B. Ф.Візер
  - C. К.Менгер
  - D. В.Парето
3. **Автором теорії спадної граничної продуктивності факторів виробництва був американський економіст:**
  - A. Дж. Б. Кларк
  - B. Г. Ч. Кері
  - C. І. Фішер .
  - D. І. Фішер
4. **Головним чинником економічного піднесення Німеччини в кінці XIX ст. вважають:**
  - A. Об'єднання країни
  - B. Відносно дешеву робочу силу
  - C. Перемогу над Францією
  - D. Швидкі темпи промислового перевороту

5. До представників старої історичної школи в Німеччині належать:

- A. М.Вебер, Л.Брентано, В.Рошер
- B. Ф.Ліст, Л.Брентано, К.Бюхер
- C. В.Рошер, Б.Гільденбранд, К.Кніс
- D. К.Кніс, К.Бюхер, Г.Шмоллер

2. Економічний поділ світу – це:

- A. Поділ сфер впливу між окремими державами та монополістичними союзами
- B. Поділ країн світу за рівнем економічного розвитку
- C. Поділ колоній між окремими державами
- D. Поділ світового валютного та кредитного ринків

3. Маржиналізм ґрунтується на дослідженні:

- A. Причинно-наслідкових залежностей між економічними змінними
- B. Об'єктивних економічних законів
- C. Граничних величин на різних рівнях економічного аналізу
- D. Всі відповіді правильні

4. На відміну класичної політичної економії, для неокласичного напрямку характерний:

- A. Функціональний, кількісний аналіз та суб'єктивно-психологічний підхід до економічних процесів
- B. Переважаючий аналіз взаємозв'язків на макроекономічному рівні
- C. Причинно-наслідковий, якісний аналіз та об'єктивний підхід до вивчення економічних процесів
- D. Всі відповіді правильні

5. Синтетична теорія А. Маршалла поєднала:

- A. Вплив об'єктивних та суб'єктивних чинників ціноутворення
- B. Вплив чинників попиту та пропонування
- C. Елементи теорії трудової вартості та теорії граничної корисності
- D. Всі відповіді правильні

6. Теоретичне обґрунтування переваг конкурентної ринкової системи одержало подальший розвиток як обґрунтування критерію ефективності розподілу ресурсів у конкурентній економіці у:

- A. В. Паретто
- B. В. Джевонса
- C. Ф. Еджворта
- D. Л. Вальраса

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,2, 6, 7]
- Інформаційні ресурси: [5]

Тема 8. Особливості розвитку ринкового господарства та основні напрямки економічної думки в Україні (друга половина XIX — початок XX ст.)

План

1. Економічний розвиток України на рубежі XIX-XX століть.
2. Утворення української самостійної держави. Економічні ідеї революційної та радикальної демократії.
3. Розвиток політичної економії в Україні.
4. Відображення марксизму в працях українських економістів.

Питання для обговорення

1. Передумови, наслідки та особливості промислового перевороту в Україні у XIX-XX ст.
2. Господарство України наприкінці XIX – на початку XX ст.
3. Аграрні реформи та їх вплив на розвиток сільського господарства України у другій половині XIX ст.
4. Особливості зародження, форми та наслідки розвитку кооперативного руху в Україні.
5. Економічне становище України напередодні I Світової війни.
6. Соціально-економічні наслідки I Світової війни для країн Європи.
7. Наслідки I Світової війни для України.
8. Економіка України у період відновлення державності.
9. Особливості розвитку економічної думки в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.

Тести для самоконтролю

1. **Важливою складовою Столипінської аграрної реформи було:**
  - A. Скасування кріпосної залежності селян
  - B. Створення відрубних та хутірських господарств
  - C. Переселення багатих селян-куркулів до Сибіру
  - D. Вилучення надлишків сільськогосподарської продукції
2. **Внаслідок ліквідації кріпосного права в Західній Україні:**
  - A. Земельні наділи селяни отримали безкоштовно
  - B. Не відбулося жодних змін
  - C. Повністю збереглося поміщицьке землеволодіння
  - D. Майже повсюди збільшилися селянські земельні наділи, якими селяни користувалися до реформи
3. **До складу яких держав входили українські землі наприкінці XIX ст.?**
  - A. Австро-Угорська імперія, Російська імперія
  - B. Австро-Угорська імперія, Німеччина
  - C. Російська імперія, Франція
  - D. Російська імперія, Польща.

- 4. Основною метою Столипінської аграрної реформи було:**
- A. Руйнування громади
  - B. Зниження податків з селян
  - C. Скасування кріпосної залежності
  - D. Створення колгоспів
- 5. Основною формою селянського господарства на українських землях після Столипінської реформи була:**
- A. Відрубна
  - B. Хутірська
  - C. Вотчинна
  - D. Фільваркова .
- 6. Промисловий переворот в Східній Україні розпочався:**
- A. Після реформи 1861 р.
  - B. До реформи 1861 р.
  - C. Після Столипінської аграрної реформи
  - D. До Столипінської аграрної реформи
- 7. Процес індустріалізації в Україні завершився:**
- A. У 90-х роках ХІХ ст.
  - B. У 70-х роках ХХ ст.
  - C. У 1861 р.
  - D. Не завершився взагалі через Першу світову війну
- 8. У багатьох дослідженнях М. Туган-Барановський намагався переорієнтувати політекономію в Росії і в Україні:**
- A. На позиції трудової теорії цінності
  - B. На позиції суб'єктивно-психологічної школи та неокласицизму
  - C. На позиції інституціоналізму
  - D. На позиції монетаризму
- 9. Українським економістом, який паралельно з А.Маршаллом здійснив синтез теорії граничної корисності та теорії трудової вартості, був:**
- A. Є. Слуцький
  - B. М. Туган-Барановський
  - C. С. Подолинський
  - D. І. Вернадський
- 10. Хто був засновником школи фізичної економії в Україні?**
- A. М. Зібер
  - B. С. Подолинський
  - C. М. Драгоманов.
  - D. М. Туган-Барановський

Рекомендована література:

Базова: [1,2,3,4,5]

Допоміжна: [1,2, 5,6,7]

Інформаційні ресурси: [5]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНА ДУМКА ПЕРІОДУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Тема 9. Економічна думка державно-монополістичного періоду розвитку ринкових економічних систем провідних країн Європейської цивілізації у першій половині ХХ ст.

План

1. Економічні наслідки першої світової війни
2. Світова економічна криза 1929-1933 рр. Започаткування державного регулювання економіки
3. Економічні причини та наслідки Другої світової війни для провідних країн світової економіки
4. Зародження інституціонально-соціального напрямку
5. Кейнсіанство. Історичні умови виникнення кейнсіанства. Кейнсіанська революція

Питання для обговорення

1. Передумови та наслідки Світової економічної кризи 1929-1933 рр.
2. Особливості та тенденції розвитку світового господарства у першій половині ХХ ст.
3. Історичні передумови виникнення і методологія кейнсіанства.
4. Вплив Дж.М. Кейнса на формування нової методології макроекономічного аналізу.
5. Еволюція неокласичної теорії у працях Ф. Еджуорта, І. Фішера, Ф.Хайєка, А. Пігу.
6. Становище країн Західної Європи напередодні II Світової війни.
7. Особливості розвитку економіки фашистської Німеччини.
8. Економічні наслідки II Світової війни.
9. Сутність, особливості методології та етапи розвитку інституціональної теорії.
10. Основні концепції соціально-психологічного та соціально-правового напрямків інституціоналізму.

Тести для самоконтролю

1. **Важливим чинником «Великої депресії» було:**
  - A. Запровадження «сухого закону»
  - B. Падіння рівня ділової активності
  - C. Скасування зовнішньоторговельних обмежень
  - D. Випереджаюче зростання обсягів виробництва порівняно з темпами росту заробітної плати
2. **Виберіть положення, що відповідає кейнсіанському вченню:**
  - A. Ринку внутрішньо не притаманна стабільність
  - B. Державне втручання знижує стабільність ринкової економіки

- С. державне втручання в економіку є бажаним в будь-якому випадку
D. Ринку внутрішньо притаманна стабільність
- 3. Головним чинником економічної кризи початку 1920-х років була:**
A. Втрата під час війни торговельного флоту
B. Втрата колоній
C. Диспропорція в структурі економіки внаслідок її мілітаризації під час війни
D. Немає правильної відповіді
- 4. Для інституціональних теорій характерне:**
A. Прагнення до інтеграції економічної теорії з іншими суспільними науками.
B. Невдоволеність недостатньою емпіричністю класичної та неокласичної теорій
C. Критичне ставлення до абстрактних теорій неокласиків
D. Всі відповіді правильні
- 5. До економічних інтересів Німеччини у Другій світовій війні відносять усі, окрім:**
A. Захоплення ринків збуту
B. Захоплення джерел стратегічної сировини
C. Захоплення родючих земель
D. Військово-політичного реваншу
- 6. Коли відбулася перша світова економічна криза?**
A 1929–1930 рр.
B. 1929–1933 рр.
C. 1856–1857 рр.
D. 1801–1803 рр.
- 7. Найбільш визначний вплив на реальну економічну політику розвинених країн світу у 30-70 роки ХХ ст. справила:**
A. Марксистська теорія
B. Неокласична теорія
C. Кейнсіанська теорія
D. Монетаристська теорія
- 8. Форма монополістичного об'єднання, найбільш поширена на початку ХХ ст. у США:**
A. Трест
B. Концерн
C. Синдикат
D. Картель
- 9. Що з названого не характеризує «новий курс» Рузвельта в США?**
A. Відміна золотого стандарту
B. Розробка «кодексів чесної конкуренції»
C. Програма допомоги безробітним
D. Запровадження п'ятирічних планів розвитку народного господарства
- 10. Яке з положень складає основу методології досліджень Дж.М.Кейнса?**
A. Концепція «ефективного попиту»

- В. Концепція «ефективної пропозиції»
- С. Пріоритет мікроекономічного аналізу
- Д. Прихильність до «закону ринків» Ж. Б. Сея

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,2, 6, 7]
- Інформаційні ресурси: [1,2,5]

Тема 10. Економічна думка періоду еволюції ринкових економічних систем провідних країн світу (50-80-ті роки ХХ ст.)

План

1. Особливості і тенденції повоєнного розвитку провідних національних економічних систем.
2. Виникнення і загальна характеристика неолібералізму, його школи.
3. Неокласичний синтез.
4. Теорії монополії та конкуренції.
5. Посткейнсіанство.

Питання для обговорення

1. Динаміка і структурні зміни у світовому господарстві в другій половині ХХ ст.
2. Особливості розвитку нематеріального виробництва в країнах Європи у другій половині ХХ ст.
3. Порівняльна характеристика суті та чинників економічного дива у Німеччині та Японії.
4. Основні форми та напрями розвитку міжнародних економічних відносин у 50-90-ті роки ХХ століття.
5. Причини, терміни та наслідки швидкого економічного зростання нових індустріальних країн (НІК).
6. Порівняльна характеристика економічного розвитку країн з перехідною економікою.
7. Роль Інтернету у світовій системі інформації.
8. Суть глобалізації в період переходу у постіндустріальну фазу розвитку: основні глобальні проблеми у світовому економічному розвитку.
9. Суть транснаціональних корпорацій (ТНК), їх характеристика.
10. Суть індексу розвитку людини (ІРА), його характеристика по країнах.
11. Умови формування та особливості методології неоліберальної економічної теорії.
12. Передумови виникнення та основні здобутки монетаризму.
13. Науковий спадок теорії «економіки пропозиції».
14. Передумови формування і основні принципи теорії раціональних очікувань.
15. Специфіка та наслідки розвитку міжнародних економічних відносин у другій половині ХХ ст.

Тести для самоконтролю

1. **«План Маршала» - це:**
  - A. План фінансової допомоги США європейським країнам, потерпілим внаслідок другої світової війни
  - B. Програма підготовки до «холодної війни»
  - C. Доктрина «Америка для американців»
  - D. Таємний план підриву економіки країн світової соціалістичної системи, утвореної після другої світової війни
2. **Головні методологічні принципи неолібералізму були сформовані у:**
  - A. 90-ті роки XIX ст.
  - B. 30-ті роки XX ст.
  - C. 40-ві роки XX ст.
  - D. 80-ті роки XX ст.
3. **Економічне відродження ФРН після Другої світової війни пов'язують з ім'ям:**
  - A. А. Маршала
  - B. Л. Ерхарда
  - C. Г. Коля
  - D. А. Мюллера-Армака
4. **Німецький неолібералізм часто називають:**
  - A. Суперлібералізм
  - B. Псевдолібералізм
  - C. Квазілібералізм
  - D. Ордолібералізм
5. **Неокейнсіанські теорії:**
  - A. Акцентують увагу на зворотному впливі зростання доходу на процес відтворення
  - B. Доповнюють кейнсіанську теорію моделями «мультиплікатора-акселератора»
  - C. Акцентують увагу не на антикризовому регулюванні, а на проблемах забезпечення
  - D. Всі відповіді вірні
6. **Неокласичний синтез поєднує:**
  - A. Кейнсіанську і неокласичну теорії
  - B. Маржиналізм і монетаризм
  - C. Марксизм і неолібералізм
  - D. Кейнсіанство і інституціоналізм
7. **Основу сучасних уявлень про ринкову економіку за ситуації монополізації виробництва утворили теоретичні здобутки:**
  - A. О. Домара, Р. Харрода, Н. Калдора
  - B. А. Маршалла, Дж. Хікса, В. Парето
  - C. А. Філіпса, А. Фелпса, М. Фрідмена
  - D. Е. Чемберліна, Дж. Робінсон, Й. Шумпетера

8. Система індикативного планування набула найбільшого поширення і розвитку у:

- A. Японії.
- B. Франції
- C. ФРН
- D. Великобританії

9. Стрижнями програми М.Тетчер були:

- A. Приватизація підприємств ВПК
- B. Денаціоналізація і приватизація
- C. Проведення грошової реформи
- D. Посилення податкового контролю

10. Суть енергетичної кризи середини 70-х років ХХ ст. полягає у:

- A. Різкому зниженні цін на енергоносії
- B. Різкому підвищенні цін на нафту
- C. Вичерпанні енергетичних ресурсів Землі
- D. Кризі вугільної галузі

Рекомендована література:

Базова: [1,2,3,4,5]

Допоміжна: [1,2, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [1,2,5]

Тема 11. Світове господарство та основні напрямки економічної думки на етапі інформаційно-технологічної революції (кінець ХХ - початок ХХІ ст.)

План

1. Поглиблення інтернаціоналізації виробництва під впливом НТР. Розвиток інтеграційних процесів.
2. Трансформаційний та технологічний інституціоналізм.
3. Неокласичне відродження.
4. Неінституціоналізм.

Питання для обговорення

1. Місце Німеччини в сучасному світовому економічному розвитку: реальність і перспективи українсько-німецьких економічних відносин.
2. Місце Франції у сучасному світовому господарстві, інтереси України у Франції.
3. Місце Великої Британії у світовій економіці, проблеми і перспективи українсько-британських відносин.
4. Порівняльна характеристика особливостей неолібералізму в Німеччині, Франції, США.
5. Суть формування нової економічної парадигми наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття
6. Порівняльна характеристика суті сучасних концепцій трансформації капіталізму.

7. Роль Інтернету у світовій системі інформації.
8. Суть глобалізації в період переходу у постіндустріальну фазу розвитку: основні глобальні проблеми у світовому економічному розвитку.

Тести для самоконтролю

1. **Важливою тенденцією економічного розвитку провідних країн світу є:**
  - A. Збільшення частки галузей нематеріального виробництва у структурі зайнятості
  - B. Зниження капіталовкладень у людський капітал
  - C. Зменшення частки галузей промисловості у структурі ВВП
  - D. Зростання ролі сільськогосподарського виробництва
2. **Визначіть країни Європейського Союзу:**
  - A. Франція, Німеччина, Іспанія, Італія
  - B. Франція, Англія, Німеччина, Китай .
  - C. Швейцарія, Австрія, Туреччина, Нідерланди
3. **Автором ідеї «раціональних очікувань» був:**
  - A. Р. Лукас
  - B. Т.Сарджент
  - C. Дж. Мут
  - D. Н.Уоллес
4. **Трансакційні витрати – поняття, запроваджене Р.Коузом, – це:**
  - A. Додаткові витрати держави, пов'язані з регулюванням економічної діяльності ринкових суб'єктів
  - B. Додаткові витрати фірм, пов'язані зі встановленням прав власності та заходами
  - C. Додаткові витрати фірм, пов'язані з реалізацією виробленої продукції
  - D. альтернативні витрати помилкового вибору фірм чи держави
5. **Фундатором неоінституціоналізму є:**
  - A. Рональд Коуз
  - B. Джеймс Б'юкенен
  - C. Роберт Фогель
6. **До економічних передумов створення ЄС слід віднести:**
  - A. Скасування зони вільної торгівлі між європейськими країнами після II Світової війни
  - B. Втрату позицій європейських країн на світових ринках
  - C. Зменшення масштабів транснаціоналізації бізнесу
  - D. Поділ Німеччини на зони окупації після II Світової війни
7. **Визначний внесок у вивчення проблем зовнішніх ефектів та розробку економічної теорії прав власності був зроблений англійським економістом, лауреатом Нобелівської премії:**
  - A. Рональд Коуз
  - B. К. Гренджером
  - C. К. Вікрі
  - D. Р.Стоуном

- 8. Людським капіталом вважається накопичений індивідом запас:**
- A. Грошових засобів
  - B. Комплектуючих
  - C. Засобів виробництва
  - D. Знань
- 9. До неоінституціональних теорій відносять теорії:**
- A. Індустріального суспільства
  - B. Конвергенції
  - C. Трансформації капіталізму
  - D. Всі відповіді правильні
- 10. Новий інституціоналізм найбільшу методологічну єдність має з:**
- A. Неокласикою
  - B. Протомаржиналізмом
  - C. Традиційним інституціоналізмом
  - D. Кейнсіанством

Рекомендована література:

Базова: [1,2,3,4,5]

Допоміжна: [1,2, 6, 7]

Інформаційні ресурси: [1,2,5]

Тема 12. Господарство та економічна думка України за умов адміністративно-командної економічної системи

План

1. Утворення УРСР. Політика «воєнного комунізму». Сталінська індустріалізація, колективізація та їх реальні результати
2. Економіка України в роки Другої світової війни та післявоєнна відбудова народного господарства
3. Україна в умовах кризи радянської тоталітарної системи і спроб її модернізації
4. Становлення довоєнної радянської економічної думки
5. Еволюція економічної думки періоду наростання державного тоталітаризму

Питання для обговорення

1. Наслідки політики «воєнного комунізму» в Україні.
2. Особливості НЕП та її результати в Україні.
3. Економіка Української РСР в часи індустріалізації.
4. Особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських земель в першій половині ХХ ст.
5. Господарство України в роки II Світової війни.
6. Соціально-економічні наслідки II Світової війни для України.
7. Джерела та особливості відбудови промисловості України після II Світової війни.
8. Розвиток господарства України у другій половині ХХ ст.

9. Особливості розбудови та трансформації агропромислового комплексу України у другій половині ХХ ст.

Тести для самоконтролю

1. Демографічні втрати України у другій світовій війні становлять:
  - A. Біля 2 млн. осіб
  - B. 4 млн. осіб
  - C. Більше ніж 9 млн. осіб
  - D. 1,5 млн. осіб
2. Важливим чинником економічного розвитку СРСР у 1970-х роках було:
  - A. Підвищення продуктивності праці
  - B. Зростання ціни світового ринку на нафту
  - C. збільшення народжуваності, а разом з тим і чисельності робочої сили
  - D. завершення колективізації сільського господарства
3. До незаперечних позитивних рис командної економіки можна віднести:
  - A. Високу продуктивність праці
  - B. Високі мобілізаційні можливості
  - C. Швидкі темпи економічного зростання
  - D. Ефективне використання економічних ресурсів
4. Західноукраїнські землі були приєднані до СРСР в:
  - A. 1921 р.
  - B. 1938 р.
  - C. 1939 р.
  - D. 1945 р.
5. Назвіть основну причину голодомору в Україні в 1923-1933рр.:
  - A. Суспільна колективізація
  - B. Індустріалізація
  - C. Прозрозкладка
  - D. НЕП
6. Найважливішою складовою реформ М.Хрущова була:
  - A. Грошова реформа 1961 року
  - B. Реорганізація системи управління економікою
  - C. Реформа системи оплати праці
  - D. Податкова амністія
7. Реалізація НЕПу значною мірою сприяла:
  - A. Підвищенню мотивації та продуктивності праці
  - B. Колективізації сільського господарства
  - C. Відродженню системи директивного планування
  - D. Монополізації промисловості
8. Спроба проведення економічних реформ в роки так званої «перебудови» в СРСР відбулася в другій половині:
  - A. 60-х рр.

- В. 70-х рр.
- С. 80-х рр.
- Д. 90-х рр.

9. Створення фондів економічного розвитку на підприємствах було запроваджене реформою:

- А. М. Хрущова
- В. М. Горбачова
- С. О. Косигіна
- Д. Л. Кравчука

10. Якими були людські втрати в Україні від голоду у 1933 році?

- А. 35 тисяч
- В. 100 - 150 тисяч
- С. 3 – 3,5 млн.
- Д. 6 – 8 млн.

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,6,7]
- Інформаційні ресурси: [1,2,3,4,5]

Тема 13. Відновлення ринкової системи господарства в Україні (останнє десятиріччя ХХ)

План

1. Напрями ринкової трансформації економічної системи України.
2. Інтеграція господарства України у світовий економічний простір.
3. Сучасна економічна думка України.

Питання для обговорення

1. Становище економіки України у роки перебудови
2. Особливості ринкової трансформації економіки України після здобуття незалежності
3. Розвиток економіки України на початку ХХІ ст.
4. Внесок вітчизняних науковців у розвиток сучасної економічної теорії
5. Європейська інтеграції: передумови та перспективи для України
6. Характеристика економічного розвитку України за роки незалежності.
7. Суть та наслідки грошової реформи 1996 року: заходи українського уряду щодо зміцнення конвертованості гривні.
8. Причини затяжної економічної кризи в Україні, шляхи виходу з неї.
9. Економічна ситуація в сучасній Україні, вплив на неї боротьби різних політичних партій за владу.
10. Розвиток економічної теорії в Україні у 90-ті роки ХХ століття.
11. Аналіз основних напрямів реформування економіки України в працях вітчизняних та зарубіжних економістів.
12. Економічна думка українського зарубіжжя: історія та сучасність.

Тести для самоконтролю

1. **Введення грошової одиниці гривні відбулося в:**
  - A. 1993 р.
  - B. 1996 р.
  - C. 1998 р.
  - D. XIII ст.
2. **Визначте міжнародну організацію, до якої не входить Україна:**
  - A. МВФ
  - B. СОТ
  - C. ОЕСР
  - D. СБ
3. **До основних чинників глибокого економічного спаду 90-х років в Україні відносять:**
  - A. Руйнування міжгалузевих та міждержавних економічних зв'язків
  - B. Низький рівень монополізації економіки
  - C. Зниження цін внаслідок їх лібералізації
  - D. Дефіцит багатьох споживчих товарів
4. **До позитивних результатів економічних перетворень на початку 1990-х років в Україні можна віднести зменшення:**
  - A. Урядових видатків на утримання збиткових підприємств
  - B. Рівня промислового виробництва
  - C. Чисельності приватних власників
  - D. Інституційного потенціалу держави
5. **За умов вступу світової економіки в нову еру, яка характеризується значним посиленням невизначеності розвитку, може вистояти лише:**
  - A. Економіка, яка має національний виробничий комплекс, що гарантує економічну безпеку країни й ефективну політичну систему
  - B. Економіка, яка всебічно використовує потенціал транснаціонального капіталу, розвинений внутрішній ринок, збалансовану соціальну структуру
  - C. Конкурентоспроможна економіка
  - D. Всі відповіді вірні
6. **Земля сільськогосподарського призначення в Україні є:**
  - A. Предметом купівлі-продажу
  - B. Нею заборонено торгувати
  - C. Немає правильної відповіді
7. **Особливістю «шокової терапії» в Україні була:**
  - A. Невідповідність швидкості практичних перетворень проголошеним деклараціям
  - B. Невідповідність якості цивільної продукції європейським стандартам
  - C. Відсутність підтримки політики уряду з боку населення
  - D. Наявність початково великого зовнішнього боргу
8. **Програма «Реформи заради добробуту» належить уряду:**
  - A. Л. Кучми
  - B. А. Кінаха

- С. В. Ющенко
- Д. В. Януковича

9. Розгортання світової фінансово-економічної кризи наприкінці 2000-х рр. є наслідком:

- А. Накопиченням глобальних суперечностей між розвитком реальної економіки та фінансової сфери
- В. Немоżliвістю підтримати національні валюти на належному рівні
- С. Кризи платіжного балансу
- Д. Падіння виробництва

10. Україна стала членом СОТ у:

- А. 1996 р.
- В. 2000 р.
- С. 2005 р.
- Д. 2008 р.

Рекомендована література:

- Базова: [1,2,3,4,5]
- Допоміжна: [1,3,5,6,7]
- Інформаційні ресурси: [1,2,3,4,5]

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Історія економіки та економічної думки: Підручник. / В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2018. 775 с.
2. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. / Вербова О. С., Вербовий М. В. Львів : Новий світ, 2000, 2019. 391 с.
3. Економічна теорія : (історія економіки та екон. думки, політекономія, мікроекономіка, макроекономіка) : навч. посіб. : Ч. 1 / Мацелюх Н. П. та ін. ; Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 531 с.
4. Боднарчук Т. Л. Історія економіки та економічної думки : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Ковальчук О. В., 2021. 121 с.
5. Історія політичних та економічних вчень: навч. посібник / Л.С. Любохинець, В.М. Шавкун, Л.М. Бабич; Хмельниц. нац. ун-т. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 293 с.

Допоміжна

1. На перехресті парадигм: М. І. Туган-Барановський в історії економічної думки / Л. П. Горкіна; НАН України, ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2021. URL: ief.org.ua/docs/mg/336.pdf
2. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. / за ред. проф. С. В. Степаненка. Київ: КНЕУ, 2010. 743 с.
3. Залюбовська С.С., Фурман С.С., Зюзько К.В. Розвиток нормативно-правових засад залучення іноземних інвестицій у вітчизняній економіці

другої половини ХІХ - початку ХХ ст. Вісник Університету «Україна». Серія: «Економіка, менеджмент, маркетинг». 2021. №2 (29). С.139-152.

4. Залюбовська С.С., Колупаєв Ю.Б., Токарева К.Р. Теоретичні аспекти історичного розвитку ринку цінних паперів в Україні. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. 2019. № 3. С.120-130.

5. Краус Н. М. Історія економіки та економічної думки: структурно-логічні схеми, таблиці, малюнки: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2017. 496 с.

6. Січевлюк Л.В. Нарис історії економічної думки України кінця ХІХ – початку ХХ ст. в особистостях : навч. посіб. Київ : Крок, 2018. 255 с.

7. Юхименко П. І., Леоненко П. М. Історія економіки та економічної думки. Київ: Знання, 2011. 646 с.

Інформаційні ресурси

1. Всесвітній економічний форум. URL: www.weforum.org
2. Офіційний сайт журналу «Економічна теорія». URL: www.etet.org.ua
3. Офіційний сайт журналу «Актуальні проблеми економіки». URL: www.eco-science.net
4. Офіційний сайт журналу «Економіка України». URL: www.economukraine.com.ua
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua

4. ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Історія економіки та економічної думки» оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з 3-х змістових модулів. Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою в кінці семестру.

Поточний контроль: основними формами поточного контролю є відповіді студентів на семінарських заняттях, розв'язання тестових та ситуаційних завдань на платформі Moodle.

Студент може отримати максимально 15 балів за виконання завдань змістовного модуля 1 (по 3 бали окремо за Темами 1-5 змістовного модуля): письмова відповідь на вибіркове питання до самостійного вивчення – 1 бал; розв'язання тестового завдання – 1 бал; розв'язання ситуаційного завдання – 1 бал.

Студент може отримати максимально 26 балів за виконання завдань змістовного модуля 2 (сумарно за Темами 6-10; по 3 бали окремо за Темами 6,9-10 та сумарно 20 балів за Темами 7-8): письмова відповідь на вибіркове питання до самостійного вивчення – 1 бал; розв'язання тестового завдання – 1 бали; розв'язання ситуаційного завдання – 1 бал, а по темам 7,8 – виконання творчого завдання у вигляді доповіді на конференцію.

Студент може отримати максимально 11 балів за виконання завдань змістовного модуля 3 (3 бали по Темі 11 і по 4 бали окремо за Темами 12-13

змістовного модуля): письмова відповідь на вибіркове питання до самостійного вивчення – 1 бал; розв’язання тестового завдання – 2 бали по темам 12-13 і 1 бал по темі 11; розв’язання ситуативного завдання – 1 бал.

Додаткові бали, які може отримати студент у разі недостатньої кількості балів за поточний контроль – 5 балів за кожен змістовий модуль за умови виконання індивідуального завдання у формі реферату (презентації) з обов’язковим його захистом під час проведення викладачем консультацій з дисципліни згідно затвердженого графіку.

Модульний контроль: три модульні контрольні роботи у формі тестування на платформі Moodle. Студент може отримати максимально по 5 балів за кожну модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль: екзамен у формі підсумкового тесту на платформі Moodle. Студент може отримати максимально 30 балів.

За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 100-бальною системою, яка розраховується як накопичена сума отриманих балів за всі види поточного, модульного та підсумкового контролю.

Якщо за результатами модульно-рейтингового контролю студент отримав сумарну кількість балів за три змістовні модулі, що не перевищує 49 балів, то студент вважається таким, що не виконав усі види робіт, які передбачаються навчальним планом з дисципліни «Історія економіки та економічної думки» і направляється на повторний курс вивчення дисципліни.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Екзамен	Сума
Змістовний модуль №1						Змістовний модуль №2						Змістовний модуль №3					
T1	T2	T3	T4	T5	МК 1	T6	T7	T8	T9	T10	МК 2	T11	T12	T13	МК 3	30	100
3	3	3	3	3	5	3	20		3	3	5	3	4	4	5		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	